

HARİCIYE VEKİLİ SAYIN NUMAN MENEMENCİ- OĞLU'NUN ENSTİTÜYÜ AÇIŞ NUTKU

Üniversitenin muhterem tedris heyeti, aziz arkadaşlarım,

Cumhuriyet idaresinin her gün artmasına itina ettiği ilim kaynakları arasına şerefle karışacak olan Devletler Hukuku Türk Enstitüsünü büyük bir bahtiyarlıkla açıyorum.

İlim müesseseleri hepimizin idealimizde olan yarınki Türkiyeyi hazırlıyan müjdecilerdir. Devletler Hukuku Türk Enstitüsünün de, bu beşaret haberini verenler arasında, mühim yeri olacağına kanaat ediyorum. Bu itibarla Üniversiteyi kıymetli Rektörünün yüksek şahsiyetinde hararetle tebrik ederim.

Arkadaşlar,

Devletler Hukuku Enstitüsünü açmak şerefini bana vermekle Üniversitenin muhterem tedris heyeti eminim ki Türkiye harici siyasetinin ilim adamlarınca da her veçhile takdir edildiğini teyid etmek istemişlerdir. Bu zamanda Devletler Hukukundan bahsetmeyi bir orijinalite sayanlar, ve hele bir Hariciye Vekilinin buna riyaset etmesini âdeta bir cesaret addedenler eminim ki az değildir. Siz biricinin orijinalite olmadığını, ben de Devletler Hukukundan bahsetmenin Türkiye Hariciye Vekili için bir cesaret teşkil etmediğini ispat ettik ve edeceğiz.

Bütün dünya, misli görülmemiş bir ızdırıp içinde hukuk mefhumunun fikdanından inleyip dururken Devletler Hukuku için bir enstitü kurmak acaba yerinde bir hareket midir? Ve Devletler Hukuku denilen ilmin artık dünya yüzünde isterse nazari olsun sığınacak kaç yeri sayılabilir?

Bu suallerin birincisini ele alarak diyeceğim ki: asayışı bozulmuş bir yurt tasavvur ediniz, bu yurttaki hüsnüniyet sahibi birkaç vatandaş bir araya gelmiş, kanunların hükümlerini iade etmek ve hattâ yeni kanunlarla memleketlerinin çöküntüsüne mâni olmak için

tedbir alıyorlar. Bunlara «Bırakın şu asayişsizlik geçsin, ondan sonra düşünürüz» diyebilir misiniz? Milletlerarası camiada da vaziyet aynıdır. Kanun devrinin idaresini aramak, içinde bulunduğumuz anarşinin izalesinde müessir çarelerden birini teşkil eder. Devletler Hukuku Türk Enstitüsü ise böyle bir ihtiyaca cevap vermekte ve realitelerin içinde hizmet görmeğe hazırlanmaktadır. İkinci sorunun cevabını daha kolay buluyorum: Devletler Hukukunun sığındığı değil, hükümran olduğu bir yurdu, bu kürsüden, herkese ilân edeceğim. O yurt «Türkiye» dir.

Evet arkadaşlar, o yurt Türkiye olduğu içindir ki siz Devletler Hukuku Enstitüsünü bana açtırmak istediniz, o yurt, Türkiye olduğu içindir ki Türkiye Hariciye Vekili bu vazifeyi iftiharla ve zevkle kabul etti.

Atatürk, 19 Mayıs 1919 da kutsî vazifesine başladığı gün memleketi için (hak) tan başka bir şey aramıyordu. İnönü 1923 te «Lozan» da daha dünün galipleri olan büyük Devletler önünde Millî Mücadelenin bu çetin safhasını da sarsılmaz bir ruhla idare ederken (hak) namına konuşuyordu. Türkiyede Devletler Hukuku, bu iki kaynağın mahsulü olarak hepimizin kalbimizde, dimağımızda onlardan gelen her şey gibi silinmez bir surette yer aldı. Artık Cumhuriyet Hariciyesi için istikamet gösterilmiş, yürünecek yol açılmıştı. O andan itibaren hukuk alemini, Hariciyenin tepesine diktik. Her işimizde bize yardımcı, her müşkülümüzde bize ışık o oldu. Çok güzide bir ilim heyeti arasında söz söylediğim için, size Türkiyenin Devletler Hukuku için yaptıklarını birer birer saymıyacağım. Fakat müsaade ederseniz, son yirmi senenin, Türk hukuk tarihi için birer yıldız olan, hâdiseleri üzerinde kısaca tevakkuf edeyim:

Lozanda istiklâlini söküp alan yurdumuz hemen sulh mesa'sine, beynelmilel tesanüt işlerine, ihtilâf mevzularını ortadan kaldıracak iyi niyet savaşlarına girişti. İlk iş olarak ele aldığı, asırların yadigarı bir anarşi yuvasını temizlemektir. Çünkü amansız düşmanımız, Yunanistanla, bugün kardeşlik derecesine varan münasebetlerin ne gibi bir azim ve mesai mahsulü olduğunu hariçten tasavvur etmek güçtür. Biz Yunanlılarla bu bağları sımsıkı düğümlerken emniyet sahamız olan Balkanların darbimesel hükmüne girmiş, Makedonyalıktan temizlenmesini de hedef tuttuk. Bıkmadan, fütur getirmeden, alından kalkılamaz zannolunan güçlükler karşısında ümidimizden bir nebze kaybetmeden çalıştık ve muvaffak olduk. Bugün dahi, bü-

tün dünyanın birbirine girdiği bu badirede, Balkanlılar arasında hislerimiz, âdeta gayrişuuri olarak, birbirimize doğru mütemediyen kayıyor.

Uzun ve ezici bir kapitülasyon haksızlığından henüz yeni sıyrılan Türkiye, Devletler Hukukuna itimadını 17 tane hakem muahedesini akdiyle gösteriyor. Yalnız hükümlerlik hakkı müstesna, her ihtilâfı hakeme vermeyi kabul ediyor. Beynelmîlî Adalet Divanına iştirak ediyor. Hattâ, arkadaşlar, o üzerinde titrediği hükümlerlik hakkını da keyfi olarak kullanmaması için muahedelerdeki bu rezervi kabili tahkim addediyor. Türkiye, harbî, kanun dışı eden mukavelelere iltihak ederek Kellog - Litvinof ve Savedra - Lama mîsaklarına imza koyuyor. Daha büyük bir cesaretle kendi gibi iyi niyet sahibi yedi Devletle akdettiği bir muahedede herkesin kendine göre başka başka mânalar vererek menfaatlerinin icabına göre kullandığı mütecavizi de sarîh bir şekilde tarif ediyor. Bütün bunlar, öyle şerefli bir kanunlar mecmuasını teşkil eder ki bir milletin yirmi senelik idaresinde, bir rejimin kuruluşundan beri takibettiği yolda, bu mecmuanın yeri şeref sıralarıdır.

Muhterem arkadaşlar,

On beş sene Hariciyenin en yüksek mevkiinde bulunmuş bir adam sıfatıyla size diyebilirim ki, Türkiye Hariciyesi birçok müşkül-leri yenmek için bütün aklını, zekâsını ve hattâ ruhunu kullanırken bir işin neye varacağını tasavvur edemiyerek üzülen bir hale gelmemiştir. Çünkü biz bütün vasıtaları hullanıp dostlukla müşkülâtı hal vasıtaları tükendiği gün için herkesin malik olmadığı bir hazineye malik bulunuyorduk, o da, bir hal çaresi bulunamayan ihtilâfın hakeme tevdiine daima hazır olmamızdı. En hassas olduğumuz millî meselelerde Devletler Hukukunun bize açtığı yoldan muvaffakiyete eriştik. Bir gün, senelerden beri mahrum olduğu bir ihtiyacı tatmin ederek Çanakkalede geçit resmi yapan askerimiz, nasıl, bu yol üzerinden yürüyen Türkiyenin gözü pek, göğsü tunç evlâtları idiyse, bin senelik Türk diyarı olan (Hatay) ı gene aynı yollar-dan ağışana basanlar da gene o Türkiyenin azimkâr ve kahraman çocuklarıdır.

Şimdi arkadaşlar, bir irfan muhitinde olduğumuzu tekrar hatırlayarak size zevk verecek bir müşahedeyi arzedeceğim:

Cumhuriyet Hariciyesi, 19 mayıs çocuklarının Lozanda tavlanan azim ve imanından doğmuştur. O zamandan beri itina ile, üzerine

titriyerek yetiştirdiğimiz gençler, acaba kanaat bakımından ne seviyededirler? İstikamet bakımından ne yolda yürümektedirler? Bunun cevabını ben size, deminki sözlerimle verdim. Hariciye çocukları, hukuk mefhumu içinde yetişiyor, Devletler Hukukunu benimsiyor ve haksızlıklar karşısında isyan duyuyor, arkadaşlar. Yirmi sene bir nesli böyle yetiştirmek, bu imanı bütün bir zümreye aşılama, Cumhuriyet rejimi için en büyük fahır ve gurur mevzuudur, bu nesil de Türkiyenin hak ve menfaatlerini müdafaa etmeyi bilen, hukukun kutsiliğine inanan ve yarınki dünyada bir tesanüt, bir huzur yaratacak terbiyeyi almış olan nesildir. Bugün bitarafılıktan doğan en nazik meseleleri, Devletler Hukukunun en ince dâvalarını, hiçbir tarafın itirazına maruz kalmadan dört seneden beri fiilen halletmekte olanlar da bu güzide Türk gençleridir.

Muhterem profesörler,

Bizim rejimimizin hususiyeti, imtiyazsız, sınıfsız fertlerin hukukuna âzami riayetkâr, ideal uğrunda mütesanit bir millet olmaktadır. Camianın menfaati uğruna fertlerin seve seve feragatini her gün görüyoruz. Fakat camianın mefruz menfaati uğrunda, fertlerin yani (Türküm diyenlerin) her haktan tecridedilmesi, rejimimizin özüne aykırıdır.

Harbin başlangıcından beri, bütün dünya ile beraber ve fakat bütün dünyadan az olarak çektiğimiz ıztıraplar içinde de bakınız, dört sene sonra bir tarafından çatlamaş bir blok gibi nasıl bir millet birliği gösteriyoruz. Bu feyizli netice her ferdin, her Türk vatandaşının şahsî himmetiyle elde edilmiş, tarihe altın harflerle geçecek bir yüksek şuur örneğidir.

Dünya için de biz böyle düşünüyoruz arkadaşlar. Mazideki direktuvar teşebbüslerine karşı en büyüğümüzden, en mütevazı köylümüze kadar nasıl isyanla dikildikse yarın için de idealimiz, imtiyazsız, sınıfsız, fertlerin hukukuna âzami riayetkâr, ideal uğrunda mütesanit bir milletler camiasıdır.

Arkadaşlar,

Bilirsiniz ki biz, herkesin, her milletin kendi hayatı menfaatlerini düşünüş tarzında ve kendi hayatını onlara uyduruş şeklinde serbest olduğuna inanırız. Millet de, her türlü hakkını, mesuliyetle karşılaştırarak, hayatını tanzim eden bir fert gibidir. Yarın için de bu istiklâli mahfuz sayarız. Elverir ki bu karar hürriyeti bizatihi te-

cavüz mahiyetini iktisabetmesin, çerçevesi içine girilen bir kanun olsun ve o kanun her şeyin fevkında görülsün.

Devletler arasında ahenk kurmakta önleyici tedbirlerin en müessir olduğuna inanan ve bunu tatbik eden Türkiye, milletlerin aralarındaki münasebetlerinde zorun değil, umumî bir terbiyenin hayırlı gayeye isal edeceği kanaatindeyim. Siz ve biz, bu terbiyenin mütevazı hocalarıyız. Tatbikını kendi üzerimizde yaptık. Yarınki mesaimiz gene aynı gayeyi hedef tutacaktır. Her yerde bu iyi niyeti, bu sâfiyeti görmek bugün için muhal bir hayal olsa da yarımın idealidir, kanaatindeyim.

Muhterem arkadaşlarım,

Böyle bir ilim toplantısında hukuku ögmek, müessesenizi açan Hariciye Vekilinden beklediğiniz yegâne vazife değildir, zannediyorum. İstersiniz ki geçirdiğimiz bu müşkül zamanlarda harici siyasetimi zhakkında da birkaç söz söyleyeyim: fakat bu vazifeyi de memnuniyetle yaparken, acaba gene aynı mevzua düşmiyecek miyim? Size Türkiyenin taahhütlerine sadık olduğunu ifade ettiğim zaman bana «gene Devletler Hukuku...» demiyecek misiniz?

Muhakkak ki evet, fakat bunu memnun ve mütebessim olarak söyleyecek ve benim harici siyaseti vasıflandırmamı gene bekliyeceksiniz. Harici siyasette gayemiz: Türkiyenin hak ve menfaatlerini taassupla korumak, müttefik ve dostlarımıza karşı her zamanki gibi açık kalble konuşabilecek bir sâfiyeti muhafaza etmek, yarınki Türkiyenin bugünkünden çok daha müreffeh, seviyesinde çok daha üstün bir mevcudiyet olmasını en güç zamanlarda da tek ideal olarak gözümüzün önünde tutmak.

İşte bu direktifler altında biz, huzur ile yürüyor ve çalışıyoruz. İnsan kanının çağlıyanlar gibi fışkırdığı bu devirde yarınki refahın kefareti olduğu söylenen kanı Türk milleti hak uğruna durmadan, dinlenmeden döktü. Buna rağmen yarın icabederse kanını gene seve seve, bile bile dökecektir.

«Her millet, kendine lâıyk olan idareye mazhar olur» sözü doğru ise — ki doğrudur — büyük Türk milleti, kendinin yüksek vasıflarında asırların perçinlediği kahramanlığında kendine lâıyk adamı, büyük ve kahraman İnönünde bulmuştur. Onun etrafında, onun dediği yolda yürürken herhalde zafere ve saadete kavuşacağımızdan bir saniye şüphe etmiyorum. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

Gençlik, sözlerimin doğruluğunu bu coşkun hareketleriyle ispat etti. Bu gençlerdir ki yarının yıldızları olarak yetişeceklerdir.

Muhterem Rektör!

Türk gençliği bugün hukuka ve Türk siyasetine hâkim hak mefhumu üzerinde en güzel bir reyîâm yaptı. Hak ve hukuku ilâ için konuşan bir Hariciye Vekiline böyle bir plebisit kaç memlekette müyesser olur? (Şiddetli alkışlar).

14 - Mayıs - 1943